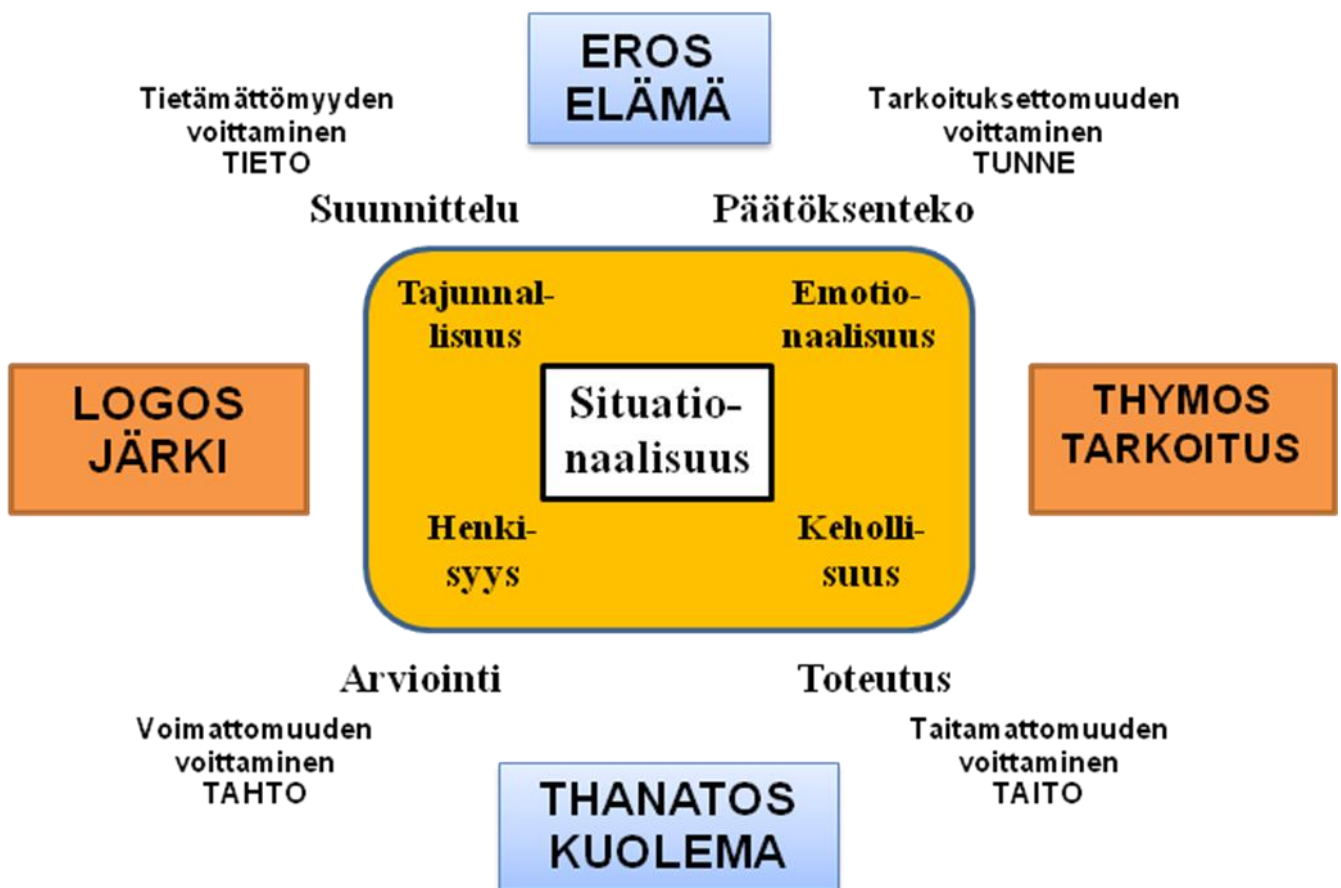

Voimaantumisen edustusmuodot

Eros, Logos, Thanatos ja Thymos

Ihmisen elämää on katsottava kaukaa päästäkseen lähelle. Elinikäisen kehityksen ja oppimisen näkökulmasta emme voi sivuuttaa ihmisen elämänkaaren tarkastelua pelkkänä "heittoliikkeenä" syntymästä kuolemaan. Meidän on kysyttävä, mistä on peräisin ihmisen kehityksellinen elämänvoima ja vitaliteetti, mistä elämää ja kehitystä organisoiva järki ja miten elämä ja kehitys päättyy. Näitä kysymyksiä ihminen on pohtinut ammoisista ajoista lähtien pyrkien näiden voimien tiedostamiseen ja merkityksen ymmärtämiseen. Kukaan ei ole päässyt näitä voimia pakoon, vaan jokainen on joutunut kohtaamaan ne omalla tavallaan ja kulkemaan oman kärsimystiensä näiden voimien edessä. Tarkastelun tässä artikkelissa alla olevan kuvion pohjalta neljää keskeistä ihmisen olemisen edustusmuotoa.

Elinikäinen oppiminen muodostaa ihmiselle kehityksellisen tehtävän, jota määrittelee neljä tekijää: eros eli himo, logos eli järki, thymos eli tarkoitus ja thanatos eli kuolema. Eros, Logos, Thymos ja Thanatos ovat kreikkalaisesta filosofiasta tunnettuja myyttis-ontologisen kehitysvaiheen ilmentymiä, jumalia ja voimia. Näitä tekijöitä voidaan kutsua kehityksellisiksi voimiksi.

Logoksen kasvot

Logos on kreikan kielen sana, jolla on monia merkityksiä; Jumalan esisyntyinen poika, jonka välityksellä Jumala luo maailman. Logos voidaan määritellä käsitteillä järjellinen, rakenteellinen, lainmukainen, suunnitelmallinen ja erittelevä. Se voi tarkoittaa puhetta, sanaa merkitystä, ajattelua, järkeä, periaatetta, sääntöä, suhdetta tai oppia. Oikeudellisessa yhteydessä sana tarkoittaa lakia. Kreikkalaisessa oikeusjärjestelmässä lakia ei nähty ainoastaan kirjoitettuna lakina, vaan laki oli osa tuomarin puhetta. Tämän vuoksi kreikan kielen lakia tarkoittava sana tarkoittaa myös järkevää ja mielekästä puhetta.

Tulkittessaan varhaisia esisokraattisia filosofejä Heidegger (Heidegger 1989), korostaa, että heille logos-termi, joka oli kokoamista ja myöhemmin lukemista merkitsevän verbin "legein" lähisukulainen, ei tarkoittanut vain järkeä vaan myös asioiden "kokoamista" eli lukemista ja puhumista. Ajatteleva järki toi ilmiöiden kaaokseen järjestyksen ja jäseni olemiseen merkityksiä. Kieli oli järjen väline ja samalla olevan hahmottaja. Se tekee ihmisen maailmassa olemisen mahdolliseksi. Se avaa olemista. Logos tekee maailman ihmisen kannalta mielekkääksi ja järkipäiseksi. Ei siis ole sattuma, että olemisen ja ajattelu voitiin mieltää jo esisokraattisilla ajattelijoin yhdeksi.

Aristoteleen mukaan ihmiset voidaan vakuuttaa kolmella eri tavalla. Nämä ovat tunteisiin (pathos) vetoaminen, puhujan luonteeseen (ethos) vetoaminen ja puheen sisältöön sekä järkeen (logos) vetoaminen. Tässä Aristoteleen tekemässä erottelussa sanalla logos tarkoitetaan järkeä ja puheen sekä argumenttien sisältöä. Logos organisoii kehityksellistä kulkua ja etsii tietoa. Sillä on yhteys tietämättömyyden voittamiseen.

Logos pyrkii tekemään tämän järjellisin keinoin. On tapana korostaa, että Logos on moniselitteinen käsite. Jan Blomstedt tarkastelee teoksessaan Kenen siirto, Esseitä ajattelusta (Blomstedt 1993) Logoksen olemusta. Hänen mukaansa se voidaan väljästi ymmärtää puheeksi jolla on jokin järjellinen merkitys, jolla voidaan viitata yhtä hyvin ajatukseen kuin ajatuksen ulkonaiseen muotoonkin. Logos pääsee oikeuksiinsa rationaalisessa keskustelussa, johon voi sekoittua niin tietoa kuin tietämättömyyttäkin. "Jos yhdistämme logoksen väittämiseen, väitteiden kriittiseen ruotimiseen, perusteleminen ja rationaaliseen kommunikoimiseen, emme voi ilman muuta olettaa tuon prosessin johtavan "ehdottoman totuuden" valkenemiseen tai aukottomaan yhtäpitävyyteen todellisuuden kanssa (Blomstedt 1993)." Toisaalta saavutettuihin asemiin tyytymisen merkitys ankarasti ottaen logoksen lakkaamista logoksena. Logos siis edellyttää, että ihmisen valinnat, puheet ja teot ovat perusteltavissa, että jokin on olennaista ja jokin epäolennaista, ja jokin on tärkeää ja jokin ei.

Logos voidaan näin kytkeä pedagogiseen dialogiin, jossa jokaisella tulee olla oikeudet, keinot ja mahdollisuudet vaikuttaa - ainakin itseään koskeviin asioihin. Kehityssuuntautuneessa arviointikeskustelussa onkin tärkeää siirtyä vuoropuhelusta vuorokuunteluun, joka on paljon vaikeampaa kuin miltä se "kuulosta." Logospersoonan arki on loogista ja järkevää asioiden käsittelyä. Siinä keksitään ratkaisuja. Kun tämä on kunnossa ei hairahduta tyhmyyksiin.

Eros ja rakkauden monet kasvot

Keskittyminen rakkauteen

Ulla Andersson (<http://www.ecredo.fi/kirkkonummi/data/liitteet/rakkaus.pdf>) on koonnut M Scot Pecin käsityksiä rakkaudesta. Näihin on hyvä yhtyä. Referoin Anderssonin koostetta. Suurimpia ihmiskunnan väärinkäsityksiä on, että "rakastuminen" olisi rakkautta. "Rakastuneidenkin"

rakkauden ainutlaatuisuuden rikkoo todellisuus. Kun oman minän rajat napsahtavat kiinni, ihmiset lakkaavat olemasta rakastuneita. Tämä on perusta sille, että rakkaus ei ole tunnetta. Me voimme valita suhteemme rakastumiseen, mutta emme itse rakastumisen kokemusta. Rakastumisen kokemus tapahtuu vaivattomasti, mutta rakastaminen vaatii työtä ja kurinalaisuutta. Rakastuessa ei voi havaita toisen henkisen kehityksen tarvetta, koska rakkaus on sokea. Rakastuminen on geenien kepponen, jolla meidät saadaan ansaan jatkamaan sukua. Kun haluamme jonkun rakastuvan meihin, on meidän pantava tälle pyrkimykselle itsemme alttiiksi. Tätä ilmiötä kutsutaan cathexikseksi (kateksi, keskittyminen, investointi, varaus, edustus) eli keskittyen houkuttimiseksi ryhtymiseksi. Cathexis on se, mitä selittää houkuttimena vastakkaista sukupuolta vaistonvaraisesti. Kuitenkin cathexis ei ole rakkautta.

Cathexis-energia voi kohdistua (keskittyä) myös muihin kohteisiin kuin toiseen ihmiseen. Tällöin on kysymys kiintymyksestä. Rakkauden tunne on katekointiin eli keskittymiseen liittyvä emotio. Cathexis (katekoidessaan) ihminen tekee toisesta tärkeän ja merkityksellisen. Katekoidessaan ihminen keskittää kohteeseen kaikki voimavaransa. Rakkauden kohteesta tulee osa meitä itseämme. Tätä ilmiötä kutsutaan nimellä Catherix. Cathexis ei kuitenkaan ole rakkautta, vaan se on illuusionomaista ja epärealistista energiaa, mystistä huumaa. Koska me sotkemme katekoinnin rakkauteen, me pidämme rakkautta tunteena. Kun rakkaudessa on mukana catherix ja rakkauden tunne eli toisen henkisen kasvun edesauttaminen, on rakastaminen helpompaa. Ihminen tahtoo rakastaa tunteista välittämättä. Koska rakastaminen vaatii poikkeuksetta työtä ja vaivaa ja ellei se tätä vaadi, ei kyseessä ole rakastaminen. Rakkaus edellyttää aina dialogia, minän dualistisen maailman ylittämistä. Rakkaus ei ole pelottomuutta vaan toimintaa ja tekoja toisen henkisen muutoksen pelosta huolimatta. Rakkaus on siis aina toimintaa muutoksen riskin lain alaisuudessa. Kasvamisen on suurin elinaikanamme ottamista riskeistä. (vertaa iskelmän sanoja: ”..koskaan et muuttua saa..”) Catheriksen hintana on aina kärsimys. (vertaa Jeesus ristillä) Muutoksen seurana kulkee aina Thanatos, kuolema, pelottava liittolaisemme ja neuvonantajamme. Kuolema on aina tietoinen aikamme rajallisuudesta, joten se voi neuvoillaan ohjata rakastamaan oikein.

Sitoutuminen on kasvun ehdoton liittolainen. Sitoutumattomissa olosuhteissa kummittelee aina hylätyksi tulemisen pelko. Kiistakysymykset ja ristiriidat voidaan ratkaista vain turvallisen ja ehdottoman sitoutumisen ilmapiirissä. ”Jätän sinut, ennen kuin sinä jätät minut” –syndrooma tuhoaa kaikki mahdollisuudet. Tämä syndrooma liittyy myös ”minä olen oikeassa, sinä väärässä” tai ”miksi sinä olet tuollainen, miksi et ole sellainen” perustelemattoman puheen maailmaan. Vallankäyttö siten, että se sisältää rakkauden, on kovaa työtä ja edellyttää tahtomista. Millä oikeudella minä päätän, mikä on toiselle oikein?

Rakkaus on siis kurinalaista. Rakkauden tunne on kurinalaisuuteen saatavissa oleva tunne. Koska aitoon rakkauteen liittyy toisen henkisen elämän avartaminen, se vaatii runsaasti voimavaroja ja voimavaramme ovat aina rajalliset. Voimavaramme riittävätkin parhaiten vain yhteen rakkausihmissuhteeseen. Itsekuriin perustuva rakkaus johtaa aitoon iloon. Narsistinen rakkaus johtaa aina tuhoon. Rakkaudesta on vasta silloin kyse, kun se auttaa toista saamaan sitä, mitä he tarvitsevat kasvaakseen. Aristoteleen mukaan rakkaus on hyvän toivomista toiselle ihmiselle hänen itsensä vuoksi. Erich Fromm puolestaan on sitä mieltä, että täydellinen tietäminen on mahdollista vain rakastamisen avulla.

Ihmisen henkisen voiman kasvu on itsekuri ja se voima ja energia, joka saa ihmisen kurinalaiseksi on rakkaus. Ellei meillä ole itsekuria, ei meistä ole toisen voiman lähteeksi. Rakkaus ei ole tunne, se on suhde, se on toimintaa ja investointeja. Se on tahtoa laajentaa avartaa omaa ja toisen henkistä kasvua. Rakkaus laajentaa omaa ja/tai toisen henkistä kasvua. Rakkaus on ensisijaisesti toimintaa, jolla vaalitaan toisen henkistä kasvua. Rakkaudella ei voida ylläpitää keskinäistä riippuvuutta, vaan

rakkaus kahden osapuolen välillä on sitä vahvempi, mitä riippumattomampia ihmiset ovat toisistaan. Riippuvuutta voi verrata loiselämään eli jos tarvitsen henkiinjäämiseksi toista ihmistä olet hänessä ole loinen. Oikea riippuvuus ei ole ripustautumista, jota voidaan kutsua henkiseksi häiriöksi. Ripustautuville ihmisille on itse asiassa samantekevää kehen he ripustautuvat. Ripustautuvat ihmiset ovat kiinnostuneita siitä, mitä joku voisi tehdä heidän hyväkseen eikä siitä mitä itse voisi tehdä muiden hyväksi. Aidossa rakkaudessa harjoitellaan jatkuvasti elämää, jossa toista ei enää ole. Ripustautuvat ihmiset epäilevät omaa rakastettavuuttaan. Ihminen voi rakastaa ainoastaan oman itsetuntonsa varassa. Aidossa rakkaudessa ihminen haluaa aina toisen pitävän kiinni itsemääräytyvyydestään. Rakkautta tulee osoittaa niin ristiriidoin kuin alistuenkin. Rakastaessaan ihminen muuttuu, mutta aito rakkaus ei ole uhrautuvaisuutta, vaan itsensä avartamista ja henkistä kasvua.

Rakkaus koostuu siitä, mitä teet toiselle ihmiselle. Kysy rakkaudessa on tämän ymmärtämisestä. Se mikä usein näyttää rakkaudelta ei ole sitä; se on pseudorakkautta eli näennäisrakkautta. Rakkauden määritelmään kuulu itsensä kautta muiden rakastaminen. Rakkaus ei ole luonteeltaan koskaan staattinen vaan se on dynaaminen, supistuva ja laajeneva. Rakkaus ei koskaan ole vaivatonta, mutta se on vaivan arvoista.

a) Sukupuolinen Eros

Kreikkalaista jakoivat rakkauden neljään osaan, oli Eros (sukupuolinen rakkaus), Phileo (ystävien välinen rakkaus), Storge (perheen jäsenten välinen rakkaus) ja Agabe (absoluuttinen jumallinen rakkaus). Eroksella (kreik. Eros: lemmenjumala, teologisesti maallinen rakkaus, jumalallisen rakkauden, agapen vastakohta) Luther erotti jumalallisen rakkauden lemmen ja intohimon Erokselta, jolla tarkoitetaan kaikkea liikkeessä olevaa, virtaavaa, vitaalista, kasvavaa ja suhteessa olevaa. Eros tunnetaan roomalaisessa mytologiassa nimellä Amor. Hänet kuvattiin usein nuolia ja jousta kantavaksi pikkupojaksi tai nuoreksi mieheksi, joka sai ihmiset rakastumaan. Hän on leikkisä, mutta julma jumala, joka saattaa ihmiset sokean kiihkon valtaan ja nauttii rakastuneiden kärsimyksestä. Erokselta ovat peräisin seksuaalinen halu erilaisine johdannaisineen, katsominen, näyttäminen, lähestymishalu, uteliaisuus, kiinnostus, innostus jne. Eros on suhteiden voima ja etsii sen vuoksi myös suhteellisuuden-tajuisuutta suhteisiin. Se on voima, joka luo uusia yhteyksiä ja pyrkii laajentamaan minuuttamme. Väljästi sen voi sanoa olevan elämän voimaa ja -halua. Eros määrää kehityksen syntymän ja ylläpitää kehityksellistä voimaa. Eros-rakkaudessa on eräs heikkous. Se on muuttuvaa eikä kestä itsestään koko ihmisikää. Eros kyllä lupaa herkästi, että suhde kestää loppuelämän, mutta tätä lupautta se ei omin avuin pysty toteuttamaan. Eroksella on yhteys voimattomuuden voittamiseen.

Eroksella on kaksi puolta: subjektiivinen eros ja objektiivinen eros. Ihmisen subjektiivinen eros etsii yhteyttä maailmassa olevaan objektiiviseen erokseen. Eros pyrkii yhdistämään elollisuutta yhä laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Eros on tällöin kauneuden kaipuuta, joka kohdistuu materiaalisen maailman ulkopuolella olevaan.

Eroksella on monia kasvoja: romanttisuus, ihastumiset ja sukupuolielämä. Nämä kaikki koetaan eri tavoin ja ne ovat saman asian erilaisia ulottuvuuksia. Eros saa täyttymyksensä toisen persoonasta, olemuksesta, sellaisena kuin hän on. Romanttinen rakkaus on vielä laajempi kuin eros. Ihastumisen tunne ja rakastumiset ovat eroksen alkuliikahdusta, oiretunteita. Ihastuminen on kuin auton starttimoottori, joka käynnistää auton varsinaisen moottorin. Eros panee rakastuneet etsimään toisiaan. Jos oletamme, että koko rakkaus on ihastumisen tunne, niin "huonosti käy".

Eros ei saata sinänsä ihmisiä pyrkimään onnellisuuteen. Erosta luonnehtii pikemminkin taipumus etsiä vaikeuksia, jopa onnettomuuksia. Eroksen yksi voima liittyy moraalinnormistoon ja moraalikäyttäytymiseen. Kun henkilö rakastuu, hänelle alkaa kehittyä omatunto, johon liittyy myös arvona oikeudenmukaisuus. Eros voi olla myös myötätuntoinen ja epäitsekkäs. Eros-rakkauden asema on hankala. Se lupaa paljon, mutta pahimmassa tapauksessa eros jää vain hedelmättömäksi valheeksi. Se tarjoaa hetken nautintoa, mutta väärin käytettynä se jättää jälkeensä vain tyytymättömyyden, aivan kuten suu jonka janoisuutta yritetään hillitä suolavedellä. Silloin rakkauden huuman petturuus johtaa ihmisessä voimistuvaan katkeruuteen, joka näennäisen ruumiin ihannoinnin kautta päätyykin lopulta vihaksi ruumiillisuutta kohtaan.

a) Ystävyys Phileo

Toinen rakkauden laji on ystävyys (kreik.phileo), se on toveruutta ja aina luonteeltaan vastarakkautta. Ystävän rakkaus, rakastaa niin kuin ystävää: halu olla ystävän kanssa, viettää aikaa hänen kanssaan, jakaa salaisuuksia ja elämän kokemuksia; luottamus ystävää kohtaan; samanlaiset intressit ja sydämen ajatukset ystävän kanssa; samanlainen sydämen laatu. Suomenkielen "tykkääminen" ja "tykkätä" tai "pitää paljon" tai "välittää paljon" vastaa tätä sanaa. Muita synonyymejä eli lähes samaa tarkoittavia sanoja ovat "kiintymys" ja "ystävyyss".

Phileossa vallitsee yleensä hyvä kommunikaatio - keskinäinen viestintä on aitoa ja syvää. Tunteet kerrotaan ja syvää ymmärtämistä koetaan. Yhdessä oleminen on kivaa, viihdytään toistemme seurassa. Aikakin kuluu useimmiten huomaamatta.

Aristoteles esitti, että Phileo oli mahdollista vain samanarvoisten ihmisten kesken, ja jotka tekevät meitä kohtaan ystävällisiä tekoja : Toisin sanoen filia onnistui sellaisten ihmisten kanssa, joilla oli suunnilleen sama asema, samoja päämääriä, joilla oli samanlaisia kaipuun alueita, joilla oli sama arvomaailma, jotka olivat tyyniä, rauhallisia ja jotka olivat reiluja, tasapuolisia ja oikeudenmukaisia sekä ystävällisiä. Aristoteleesta parhaat ihmiset olivat samalla myös parhaita ystäviä.

Phileo-rakkaus vaalii rakastettuaan ja on kiintynyt häneen, mutta phileo rakkaus vaatii aina vastakaikua. Se korostaa toveruutta ja ystävyyttä. Se on valikoivaa rakkautta, joka ottaa huomioon toisen ihailtavat ominaisuudet. Siinä missä eros sai aikaan rakastavaisia, phileo saa aikaan ystävyksiä. Phileo rakkaus ilmenee mm. siten, että ollaan paljon yhdessä, yhdessä on hauskaa, on yhteisiä harrastuksia, keskustellaan asioista, uskotaan toisiinsa, pyydetään toisiltaan apua ja luotetaan toisiinsa. Myös parisuhteessa tarvitaan myös phileo-rakkautta. Parisuhde on vaarassa, jos siitä puuttuu phileo-rakkaus. Phileo on rakkautta, jota tunnetaan rakasta ystävää kohtaan. Ystäväksi kasvetaan. Se ei synny automaattisesti ilman työtä. Ystävyys kehittyminen vie aikaa. Aviosuhde on siitä syystä elinikäinen prosessi, koska se vaatii aikaa. Ystävyys täytyy tulla koetelluksi, jotta se jalostuisi. Se ei ole omistushalua ja vaatimista.

Ystävyudessa koetaan täyttymystä hartiat vierekkäin, eroksessa kasvot vastakkain. Ystävyyttä saavat aikaan yhteiset tavoitteet, tehtävät ja toiminta.

b) Yhteisöllisyyden Storge

Storge-rakkaudesta käytetyin esimerkki on perheenjäsenten välinen kiintymys; vanhempien ja lasten välinen rakkaus, sisarusten välinen rakkaus, perheenjäsenten välinen keskinäinen rakkaus. Storge-rakkaus ei siis tule elämäämme ulkopuolelta. Kaikista vähiten joku ihminen tuo sen. Toinen ihminen voi vain saada sinut oivaltamaan rakkauden. Se, etteivät ihmiset tajua rakkauden olemusta johtuu peloista, jotka peittävät ihmisen perusolemuksen. Storge-rakastaminen vaatii rohkeutta. Rakkaus on sen kaikilla tasoilla pelon voittamista. Rakastuminen vaatii rohkeutta ja rakkaus

edellyttää antautumista. Kun rakkauteen tulee mukaan pelko takertumisen ja mustasukkaisuuden muodossa se on jo tuhoon tuomittu. Omistaminen on pelkoa, tavaraan takertumista.

Storgen piiriin kuuluu syvä kiintymys ja yhteenkuuluvaisuuden tunne ja sitoutuminen. Sen ilmeneminen toteutuu yhteisöllisyydessä. Storge-rakkaudessa ihminen antaa selvän ilmaisun keskinäiselle yhteenkuuluvuudella ja sitoutumiselle. Se on rakastavaa huolenpitoa kaikkia ihmisiä kohtaan. Me ilmaisemme ne tavoitteet ja sen hengen, joka meitä yhdistää. Me tunnustamme yhdessä, että olemme vastuussa toisistamme. Kun yhteisössä ihmisten keskinäiset muurit kohoaa; kilpailuasetelmat vahvistuvat. Tämä johtaa kateuteen ja erilaisiin puolustautumismekanismeihin. Yhteisöt ovat aitoja yhteisöjä, jos niissä vallitsee avoimuus, ja jos ne pystyvät kasvamaan rakkaudessa, myötätunnossa ja toisten kunnioittamisessa. Aito yhteisöllisyys on rajamuurien murtamista ja avoimuutta erilaisuudelle.

Storge-rakkaudessa on kysymys ihmisistä; juuri niiden ihmisten rakastamisesta, jotka ovat ympärillämme sellaisina kuin ovat. Storge-rakkauden arkisia ilmentymiä ovat me-hengen luominen, läheisyyden kehittäminen, toiveista, unelmista ja haaveista kertominen, pyrkimysten jakaminen, luottamuksen luominen ja säilyttäminen, toisen lojaliteettiin luottaminen, sitoutuminen ihmissuhteeseen, asioiden näkeminen ja tulkitseminen parhain päin, toisten kunnioittaminen sanoissa ja teoissa, anteeksiantaminen ja oikeus olla jokaiselle sellaisena kuin on.

Storge-rakkauden vastakohtana on pseudo-rakkaus. Se ilmenee pseudoyhteisöissä. Niissä ihmiset näyttävät yhteisöelämää. Jokainen on kohtelias ja tottelee sääntöjä. Puhe on ympäripyöreää. Kaiken alla piilee yhteentörmäyksen pelko, pelko siitä että hirviöt pääsevät valloilleen. Jos ihmiset alkavat tosissaan puhua toisilleen ja paneutua toistensa kysymyksiin, padotut affektiot kohoavat pintaan. Siitä seuraa kaaos. Ne jotka etsivät ihanteellista yhteisöä – eräänlaista mielihyvyyhteisöä – ovat pakomatalla omista vioistaan ja heikkouksistaan; he tuntevat olevansa hukassa. Mitä tehdä, mistä löytää ulospääsytie.

Pseudoyhteisöissä dualismi vahvistuu: maailma jakautuu kahtia ystäviin ja vihollisiin, pahoihin ja hyviin, koska ihminen kieltäytyy hyväksymästä omaa dualismiaan: valoa ja pimeyttä, puutteita ja vahvuuksia, rakkautta ja vihaa, lähimmäisen rakkautta ja itsekeskeisyyttä, kypsyyttä ja kypsymättömyyttä.

Morgan Scott Peck amerikkalainen psykiatri ja tietokirjailija sanoo, että yhteisön rakentaminen tapahtuu neljässä vaiheessa: (Peck, Scott (1978). *The Road Vähemmän matkustanut*. Simon & Schuster. Simon & Schuster.)

Pseudokommunikatiivisessa vaiheessa jäsenet teeskentelevät toistensa kanssa. Ihmiset ovat tässä vaiheessa epävarmoja omasta roolistaan ja asemastaan ja siksi ylikompensoivat käyttäytymisellään epävarmuuttaan. Tätä vaihetta seuraa kaaos, kun teeskentelyn ilmapallot puhkeaa. Kaaos vaikuttaa tuhoavalta, mutta on ensimmäinen askel yhteisön rakentamisessa. Kaaosta seuraa tyhjiys. Tässä vaiheessa, että ihmiset oppivat tutkimaan narsistiseen minäänsä liittyviä tekijöitä, jotka estävät yhteisöllisyyden synnyn.. Tyhjiys on vaikea askel, sillä se aiheuttaa kuoleman yksilön minäkeskeisyydelle, josta seuraa surua. Scott Peck väittää tämän kuoleman tasoittavan tietä yhteisön syntymiselle. Tyhjiys tarkoittaa tilaa, jossa on mahdollisuus kuunnella muita. Tyhjiys synnyttää hiljaisen ymmärryksen, jossa ihmiset tuntevat empatiaa toisiaan kohtaan. Ihmiset voivat tuntea voivansa liittoutua toisiin ihmisiin eivätkä ristiriitoja kohdatessaankaan aseta toisten motiiveja kyseenalaisiksi. Tätä vaihetta leimaa viisus ja armo ja sitovat toistensa haavoja ja juhlivat toistensa rajoituksia.

c) Aito Agape

Agape tarkoittaa jumalallista rakkautta, Jumalan vaikuttamaa rakkautta. Se on kristinuskon oppien mukaan rakkauden korkein muoto. Tämä rakkaus on itsensä antavaa rakkautta. Se jopa haluaa kuolla itselleen toisen parhaaksi. Se luopuu omista oikeuksistaan toisen edun tähden. Agape on kohteesta riippumatonta rakkautta, yksipuolista. Se ei ole vastarakkautta, kuten Phileo. Ihmisten välisessä agape-rakkaudessa on kyse siitä, että se ei ole riippuvainen tunteista. Se on tekojen rakkautta, ei tunteiden. Siinä on kyse tekemisestä ja tahtomisesta, ei niinkään tuntemisesta. Agape on mielen asenne, jonka perustuu tahdonalaiseen päätökseen. Avioliitto, jossa agape-rakkaus vallitsee, on erittäin vakaalla pohjalla, se kestää mitä tahansa. Kun muunlainen rakkaus horjuu, niin agape-rakkaus pitää liiton koossa. Agape-rakkaudelle on ominaista, että se rakastaa pyyteettömästi niitäkin jotka eivät ansaitse rakkautta, eivät anna vastarakkautta tai ovat tylyjä.

Agape -rakkaus on myös tahto -rakkautta, lahja -rakkautta - rakkautta ilman ehtoja, joka ei odota vastapalveluja. Se on myös antautuvaa rakkautta ja tyytyväistä rakkautta. Se ei vaadi eikä motkota, eikä siihen pitäisi liittyä marttyyrin asennetta. Se on avointa, aitoa, luottavaista ja ilolla palvelevaa. . Korinttolaiskirjeen luvussa 13 luetellaan agape-rakkauden ominaisuudet: Rakkaus on pitkämielinen, Rakkaus on lempeä, Rakkaus ei kadehdi, Rakkaus ei kerskaa, Rakkaus ei pöyhkeile, Rakkaus ei käyttäydy sopimattomasti, Rakkaus ei etsi omaansa, Rakkaus ei katkeroidu, Rakkaus ei muistele kärsimäänsä pahaa, Rakkaus ei iloitse vääryydestä, Rakkaus iloitsee yhdessä totuuden kanssa, Rakkaus kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se toivoo, kaikki se kärsii, Rakkaus ei koskaan häviä. Otetaan siis tähän loppuun Oodi rakkaudelle:

“Vaikka minä puhuisin ihmisten ja enkelien kielillä mutta minulta puuttuisi rakkaus, olisin vain kumiseva vaski tai helisevä symbaali. Vaikka minulla olisi profetoimisen lahja, vaikka tuntisin kaikki salaisuudet ja kaiken tiedon ja vaikka minulla olisi kaikki usko, niin että voisin siirtää vuoria, mutta minulta puuttuisi rakkaus, en olisi mitään. Vaikka jakaisin kaiken omaisuuteni nälkää näkeville ja vaikka antaisin polttaa itseni tulella mutta minulta puuttuisi rakkaus, en sillä mitään voittaisi.

Rakkaus on kärsivällinen, rakkaus on lempeä. Rakkaus ei kadehdi, ei kersku, ei pöyhkeile, ei käyttäydy sopimattomasti, ei etsi omaa etuaan, ei katkeroidu, ei muistele kärsimäänsä pahaa, ei iloitse vääryydestä vaan iloitsee totuuden voittaessa. Kaiken se kestää, kaikessa uskoo, kaikessa toivoo, kaiken se kärsii.

Rakkaus ei koskaan katoa. Mutta profetoiminen vaikenee, kielillä puhuminen lakkaa, tieto käy turhaksi. Tietämisemme on näet vajavaista ja profetoimisemme on vajavaista, mutta kun täydellinen tulee, vajavainen katoaa.

Kun olin lapsi, minä puhuin kuin lapsi, minulla oli lapsen mieli ja lapsen ajatukset. Nyt, kun olen mies, olen jättänyt sen mikä kuuluu lapsuuteen. Nyt katselemme vielä kuin kuvastimesta, kuin arvoitusta, mutta silloin näemme kasvoista kasvoihin. Nyt tietoni on vielä vajavaista, mutta kerran se on täydellistä, niin kuin Jumala minut täydellisesti tuntee. Niin pysyvät nämä kolme: usko, toivo, rakkaus. Mutta suurin niistä on rakkaus.” (1. Kor. 13)

Thanatoksen kasvot

Thanatos (kreik. Thanatos: kuolema; kuoleman haltija, Nyksin (Yön poika), Hypnos, (Unen veli) tunnustetaan taas käsitteillä lopullinen, väistämätön, kohtalo, jokaisen osaksi tuleva. Thanatos pyrkii eliminoimaan pettymystä tuottavan tai turhan psyykkisen pyrkimyksen joko sitä rajoittamalla tai poistamalla tai sitten ohjaamaan sitä tulokselliseen suuntaan kohti tyydytystä ja siten rauhoittumista. Huomattakoon, että Thanatoksen vaikutukset eivät siten aina ole tuhoavia. Thanatos kuitenkin pyrkii aina kohti häiriöistä vapautumista ja rauhantilaa, joskus keinolla millä hyvänsä, esim. tuhoamalla. Siitä nimi kuolemanvietti Thanatos. Voimme sanoa, että Thanatos suitsii libidoa, joka pidäkkeettömänä johtaisi hallitsemattomaan ja siten tuskalliseen levottomuuteen tai kiihtymystilaan. Thanatos koettaa vastustaa niin Logoksen, Erokseen kuin Thymoksenkin pyrkimyksiä koettaen palauttaa tilan ennen vallinneeseen elottomuuden tilaan. Esa Roos lainaa Freudia: "Näiden viettien yhteistoiminnasta ja keskinäisestä kamppailusta saavat alkunsa elämän kaikki ilmentymät, jotka kuolema aikanaan päättää" (Roos 1987).

Thanatos ei ole pyrkimystä rauhantilaan, vaan ihmisessä oleva itsepäinen, jatkuva heltyvätön pyrkimys elämykselliseen rauhaan ja helpotukseen - tavalla tai toisella, muodossa tai toisessa. Mm. väkivaltaisuus, oma tai toisen kuolema, on tämän pyrkimyksen eräs muoto.

Tutkimusseminaarissa 23.3.1999 keskusteltiin siitä, mitä tekemistä kuolemalla on inhimillisen kehityksen ja oppimisen kanssa. Vastaan tässä nyt Sogyal Rinpochen (Rinpoche 1997) tekstiä suoraan lainaten. "Kuoleman ajattelemisen tarkoitus on saada aikaan todellinen muutos sydämemme syvyyksissä, oppia miten kiertää "jalkakäytävässä oleva aukko" ja miten "kävellä toista katua." Usein se vaatii riittijakson ja syvää mietiskelyä, koska vain se voi avata silmämme näkemään mitä olemme elämällemme tekemässä.

Kuoleman katsomisen ei tarvitse olla pelottavaa eikä kammottavaa. Mikset ajattelisi kuolemaa silloin kun olet innostuneessa vireessä, rennosti ja mukavasti sängyssä, tai lomalla, tai kun kuuntelet musiikkia josta erityisen paljon pidät. Mikset ajattelisi kuolemaa silloin kun olet onnellinen, terve, täynnä itseluottamusta ja hyvän olon tunnetta. Etkö ole huomannut, että on hetkiä jolloin olet luonnostaan taipuvainen katsomaan sisäänpäin? Tee niiden kanssa hellävaroin työtä sillä ne ovat niitä hetkiä jolloin voit helposti käydä läpi vahvan kokemuksen, ja koko maailmankatsomuksesi voi muuttua nopeasti. Ne ovat niitä hetkiä, jolloin tähänastiset uskomuksesi murenevat itsestään ja jolloin voit huomata muuttuneesi."

"Säännöllisen ja syvällisen kuoleman ajattelemisen hedelmä on se, että huomaa "nousevansa esiin" kaavamaisista tottumuksista, usein tuskaantuneena niihin. Huomaa olevansa jatkuvasti yhä valmiimpi luopumaan niistä, ja lopulta, sanovat opettajat, pystyy vapautumaan niistä yhtä vaivattomasti "kuin vetäisi karvan voista."

Kun pääset tällaiseen luopumisen tilaan, siihen liittyy sekä alakuloisuutta että iloa; alakuloisuutta siksi, että tajuavat vanhojen tapojesi turhanpäiväisyyden, ja iloa siksi, että suurempi visio alkaa nousta esiin kun pystyt irtautumaan vanhasta."

Kuolema näyttäytyy länsimaiselle ajattelulle mukavalta teorialta siihen asti kunnes on kuolemassa. Korrekti suhtautuminen niin Erokseen kuin Thanatokseenkin on muuttunut pilkaksi ja vieraantuneisuudeksi eli siis Logoksen ja Thymoksen tappioksi. Edellä kuvatusta lähtökohdasta tarkasteltuna kuolemalla, Thanatoksella on joka tapauksessa yhteys niin Logokseen kuin Thymokseenkin, vaikka piittaamaton ajattelu saattaa jättää ne huomioimatta. Erokseen ja Thanatoksen yhteisvaikutuksesta psyykkiset tapahtumat saavat muotonsa. Kaikessa psyykkisessä tapahtumisessa on mukana molemmat. Ilman toista ei ole toista. Eros pyrkii lisäämään vastavuoroisuutta luomalla yhteyksiä ja

sen kautta rikastuttamaan elämys- ja kokemusmaailmaa. Thanatos puolestaan pyrkii rauhoittamaan ja poistamaan häiritsevää supistamalla, rajoittamalla, pysäyttämällä tai katkaisemalla yhteyksiä. (Jorma Myllärniemi 24.02.2009 10:14: <http://www.jotte.info/hapea>) Thanatos päättää kunkin kehityksen vaiheen kuolemaan, joka on uuden syntymisen ehto. Thanatos on yhtä arvoituksellinen kuin kuolema. Thanatos on eliminoiva ja rajoittava voima, joka kuitenkin eheyttää ja kiinteyttää sielullista rakennetta piirtämällä sen ääriä. Se vastustaa sitomatonta energiatulvaa, joka koetaan traumaattisena. Thanatoksen tielle jokainen kulkee viime kädessä omin voimin. Thanatoksella on yhteys voimattomuuden voittamiseen. Kulkeeko ihmisen kehityksen tie rajattomuudesta, rajallisuuden kautta rajattomuuteen? Rajallisella ei voi koskaan ymmärtää rajatonta.

Thymoksen kasvat

Thymos (kreik. Thymos: into, kiihkeys, arvostus, tarkoitus, merkitys) voidaan määritellä haluksi tulla muiden tunnustamaksi, itsekunnioitusta ja arvokkuutta hakevaksi tekijäksi. Thymos määrittää ihmisen tarkoitushakuista puolta ja etsii arvostusta ja merkityksellisyyttä elämään, halua tulla tunnustetuksi olennoksi muiden taholta. Thymoksella on sosiaalinen ulottuvuus. Sillä on yhteys tarkoituksettomuuden voittamiseen. Thymos elämän aine, ilmassa leijuva henki, vahva emotio. Toinen sielun osa (thymos) taasen liittyy tahtomme ominaisuuksiin. Tarkoitus on olemassa aina ja kaikkialla, vaikka se ihmiseltä saattaa kadota. Tarkoituksen ainutlaatuisuudesta seuraa, että se muuttuu joka hetki. **Jokainen päivä ja silmänräpäys tarjoaa uuden tarkoituksen ja jokaista ihmistä odottaa oma tarkoituksensa, joka on aina erilainen, mutta on kuitenkin olemassa viimeiseen asti. Tarkoitusta ei voi antaa toiselle henkilölle, emmekä voi sanoa mikä se on.** Voimme sen sijaan varsin hyvin auttaa toista ymmärtämään, että elämällä on jokin tarkoitus. Tässä suhteessa se on määritelmällisesti samaa kuin voimaantumisen.

Jos ihminen löytää tarkoituksen - ja oikeastaan vain silloin -, hän on onnellinen. Toisaalta taas juuri silloin hän myös pystyy kärsimään. Nimenomaan silloin, kun tilanne on korjaamaton, vaaditaan ihmistä kypsytymään ja kasvamaan - kasvamaan rajojensa yli. Näin ollen kärsimyksestä voi tulla suurin mahdollinen suoritus; se vie suurimpaan mahdolliseen itsensä toteuttamiseen. Ensin on selvitettävä kysymys tarkoituksesta, sitten voimme kohdata Thanatoksen.

Thymosta kuvataan sielun kolmantena voimana Logoksen ja Eroksen ohella. Sen tulee olla Logoksen luonnollinen liittolainen samoin kuin Eros on Thanatoksen liittolainen. Viktor E. Frankl toteaa, että kohtalon, jota ihminen kantaa, on siis ensimmäiseksi jäsennyttävä tarkoitukseksi - mikäli mahdollista - ja toiseksi se on kestettävä mikäli tarpeellista (Frankl 1993). Alempien tarpeiden tyydyttäminen (A. Maslow) ei ole mitenkään välttämätön tarkoituksen etsimisen edellytys. Ensin on selvitettävä kysymys tarkoituksesta, sitten voimme kohdata Thanatoksen. Thymos toimii taistelun voimana, voimana, joka saa ihmisen ylittämään aineellisuutensa ja aineelliset etupyyteensä tullakseen arvokkaaksi ihmiseksi. Ihmisellä on tarkoituksen löytämisen tahto. Abraham Maslow: " Olen täysin samaa mieltä Franklin kanssa siitä, että ihmisen primäärinen tarve on hänen tahtonsa löytää tarkoitus." **Jos ihminen löytää tarkoituksen - ja oikeastaan vain silloin - hän on onnellinen. Toisaalta taas juuri silloin hän myös pystyy kärsimään. Jos hän ei näe elämälleen minkäänlaista tarkoitusta, hän vähät välittää elämästään mahdollisesta ulkonaisesta menestymisestä huolimatta, saattaapa olosuhteista riippuen - hyvinvoinnista ja yläkyläisyydestä huolimatta - hävittää sen. Nykyinen yhteiskunta tyydyttää kaikki ihmisen tarpeet paitsi yhtä - ihmisen tarkoituksen tarvetta. - Ihmisestä tulee kokonainen ihminen ja täysin oma itsensä vain jotakin asiaa palvelemalla tai kumppaniaan rakastaessaan. Elämän tarkoitusta ei ylipäänsä voi antaa, vaan se on pakko löytää.**

Ihminen on tarkoitusta etsivä olento. Omatunto johtaa hänet tarkoituksen jäljille. Omatunto määritellään tällöin ihmisen sisään rakennetuksi tarkoitusaistiksi. Tarkoitus ei pyhitä keinoja, mutta on keinoja, jotka häpäisevät jaloimmankin tarkoituksen. **Tarkoitus on kulloinkin ainutkertainen ja ainutlaatuinen. Jos emme käy käsiksi tarjolla esim. voimaantumisen mahdollisuuteen (tarkoitukseen), se on menetetty ikiajoiksi. Jos se taas toteutetaan, se on kerta kaikkiaan toteutettu. Siksi tarkoitusta ei voidakaan arvojen tapaan siirtää perinteenä.** Samasta syystä perinteiden häviäminen ei vahingoita tarkoitusta.

Tarkoituksen ainutlaatuisuudesta seuraa, että se muuttuu joka hetki. **Jokainen päivä ja silmänräpäys tarjoaa uuden tarkoituksen ja jokaista ihmistä odottaa oma tarkoituksensa, joka on aina erilainen, mutta on kuitenkin olemassa viimeiseen asti. Tarkoitusta ei voi antaa toiselle henkilölle, emmekä voi sanoa mikä se on.** Voimme sen sijaan varsin hyvin auttaa toista ymmärtämään, että elämällä on jokin tarkoitus. Tässä suhteessa voimaantumisessa on kysymys samasta asiasta.

Tarkoitusten löytäminen merkitsee samaa kuin mahdollisuus muuttaa vallitsevaa todellisuutta. Näin tapahtuu joko muuttamalla ulkoinen tilanne toiseksi tai, ellei se ole mahdollista ihmisen oman uudistumisen seurauksena. Kadunmies tuntee kaikkein suurinta kunnioitusta niitä kohtaan, jotka valittamatta hallitsevat kovan kohtalonsa ja jotka suurin henkilökohtaisin uhrauksin panevat itsensä alttiiksi toisten puolesta auttaakseen heitä.

Tosin se voidaan löytää vain yksittäisinä tarkoituksina, jotka osaamme jäljittää sen takia, että meillä on tarkoituksen löytämisen tahto ja tarkoituksen etsintään sopiva instrumentti, omatunto. Emme voi kerta kaikkiaan muuta kuin tahtoa tarkoitusta. **Se on rakennettu niin syväälle ihmisen olemukseen, ettemme voi olla etsimättä tarkoitusta niin kauan, kunnes uskomme sen löytäneemme.** Meidän on vain todettava, ettei ole mahdollista selvittää, miksi "luonto" on kylvänyt meihin tarkoituksen tarpeen. Syy ja tarkoitus, mikä sitten lienee ollutkaan, on ja pysyy meille tutkimattomana. **Tämä tarkoitus on meille "ylitarkoitus", voimme vain uskoa siihen, tietoa ei ole.- Meidän on pakko olettaa, että luonnolla on ollut jotain mielessään pannessaan meidät tavoittelemaan tarkoitusta.**

Thymoksen ymmärtämisen keskeisin idea liittyy ihmisen vastuullisuuden oivaltamiseen tarkoituksen avulla. Perusajatus kulminoituu Franklin ajatukseen: elämän tarkoitusta kyselevän tulisi huomata, ettei tarkoitusta löydä kysymällä elämän tarkoitusta, koska elämä itse kysyy sitä sinulta. Vastuullisuuden idea koskee myös yhteisöä, koska "aito yhteisö on vastuuta tuntevien ihmisten yhteisö – pelkkä joukko on vain persoonattomien olioiden summa (Frankl 1993)".

Mitä opimme tästä

Erosta, Logosta, Thymosta ja Thanatosta ei tule käsittää vietteinä, vaan eräänlaisina ihmisen henkisen elämän representaatioina, edusmuotoina. Nämä voimat vaikuttavat ihmisen kehitykselliseen olemiseen, ennen kaikkea sairauden ja terveyden, toimintakykyisyyden tilaan. Ne vaikuttavat meidän tajunnallisuuteemme, kehollisuuteemme, emotionaalisuuteemme ja henkisyteemme kaikissa tilanteissa eli olosuhteissa ja tilanteissa. Nämä voimat ovat mukana terveyden ja sairauden kaikissa asteissa ja ulottuvuuksissa. Vaikka näiden kahden käsitteen, sairauden ja terveyden sisällöstä oltaisiin erimielisiä, niin niiden erot ovat kuitenkin kokemuksellisestikin ilmeiset. Sairas ihminen on aina vähemmän tai enemmän riippuvainen, ristiriitainen ja toimintakyvytön. Terveyden kriteeriksi taas voidaan mainita eheys, riippumattomuus, kyky työhön, vuorovaikutukseen, rakastamiseen ja nauttimiseen. Jos joku ei pysty johonkuhun näistä varsin arkipäiväisistä ja inhimillisistä ominaisuuksista, lienee kyse jonkinasteisesta joko psyykkisestä,

fyysisestä tai sosiaalisesta toimintakyvyttömyydestä, tietämättömyydestä, tarkoituksettomuudesta, taitamattomuudesta tai voimattomuudesta. **"Organisaatiossa kaikilla ihmisillä on yhteinen ja suhteellisen sama, tiedostamaton 'käytössä oleva teoria' eli puolustusjärjestelmä, joka menee aina päälle, kun ihmisen minä on tiedostamattomasti uhattuna".(Olavi Reunanen)**

Ihmisen toimintakykyisyys on onnistuneen kehityksen kehityksellinen edellytys. Toimintakykyisyyden eräs keskeinen piirre on pyrkimys oppimiseen ja asioiden ja ilmiöiden tiedostamiseen. Ihmisen toiminta rakentuu suunnittelutietoisuudesta, päätöksentekotietoisuudesta, toteutustietoisuudesta ja arviointitietoisuudesta.

Logos, eros, thymos ja thanatos kuuluvat ihmisessä yhteen tiedostamisen kautta siten, että (a) eriytymättömistä ja tiedostamattomista muodoista siirrytään (b) paremmin tiedostettuihin ja persoonaan jäsenyneisiin muotoihin ja seurauksiin ja edelleen (c) täydellisemmin tiedostettuihin, jäsenyneisiin, yksilöllisiin ja humaaneihin muotoihin. Jokaisen vaiheen toteutuminen tapahtuu ihminen-ympäristö -suhteessa. **Yksilön kannalta tätä kehitystä voidaan kutsua yksilöitymisprosessiksi (Jung 1991, Zijlstra 1995) ja yhteiskunnan kannalta yhteisöllisyysprosessiksi.**

Onnistuneella ja suotuisalla tavalla yksilöitynyt ihminen on universaalinen ihminen. Tähän tähtää ihmisen pyrkimys tiedostavimmillaan. Se on päätepiste, johon pyritään, vaikka useimmiten tämä ihanne jää saavuttamatta. Yhteiskunnan kannalta tiedostamisen tie on pyrkimystä luonnosta kulttuurin kautta todelliseen humanisuuteen. Tiedostamisprosessissa sekä luonto että kulttuuri ovat mukana, mutta humanisuus kaiken keskuksena on tarkoituksia luova ja järjestelevä periaate.